

Ma már a harmadik évezred feladataira kell készülnünk, és máris lát-
szik, hogy ezek a feladatok nem lesznek sem könnyebbek, sem kisebb
számúak az előttünk álló esztendőkből. Magyarország várható európai
integrálása, a mindannyiunk által némi gyanakvással kezelt „schengeni
határok” létrejötte, a magyarországi „státustörvény”-tervezetek megvaló-
sítása – nos, mindez fokozódó felelősséget és gyarapodó tennivalókat
fog számunkra jelenteni. Az anyanyelvi mozgalom mögöttünk lévő há-
rom évtizede, az általunk (illetve elődeink által) megrendezett kilenc
Anyanyelvi Konferencia, az általunk szervezett kulturális pedagógiai, tu-
dományos és mozgalmi programok, folyóiratunk: *Nyelvünk és Kultú-
ránk*, könyvsorozatunk: a *Nyelv és Lélek Könyvek* – múltunk és jele-
nünk, meggyőződésem szerint, kellő garanciát ad arra, hogy az anyanyel-
vi mozgalom, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága az
előttünk álló ezredforduló világában is a magyar nemzeti kultúra, identi-
tás és szolidaritás gondozásának, a „gyakorlati hungarológia” művelésé-
nek felelős és hatékony intézménye maradjon. Végül is ezt a meggyőző-
désemet és reményemet alapozta meg a marosvásárhelyi Anyanyelvi
Konferencia is.

Szükséges-e a hungarológia fogalmának definiálása?

RÉFFY JÓZSEF

Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Nem igazán az Oktatási Mi-
nisztérium képviselőjeként kívánok hozzászólni, hanem úgy érzem, hogy
valami változatosság kell, hogy ennyi hungarológus után megint valaki
olyan szóljon, aki ha nem is fizikus (mint a mai nap több hozzászólója),
de a műszaki tudományok művelője. Végzettségemnél fogva vegyész-
mérnök vagyok, és egy pár véleménnyel kapcsolatban, amit ma hallottam
és feldolgoztam magamban, szeretnék néhány megjegyzést tenni.

A vita során többször elhangzott, hogy definiálni kellene a hungaroló-
gia fogalmát, kísérletet kellene tenni egy mindent belefoglaló definíció
megfogalmazására. A magam részéről óva intenek attól mindenkit, hogy
sokat foglalkozzon (foglalkozzunk) a hungarológia definíciójának kiala-
kításával. Véleményem szerint nem is lehet egzakt definíciót adni, és
nincs is igazán értelme. A problémát egy más területről vett példával sze-
retném illusztrálni. Vegyész, vegyészmérnök körökben a kémiai kötésről
mindenki tudja, még pontosabban mindenki érzi, hogy mit kell alatta ér-

teni, de amikor a tanszékemen megpróbáltuk különböző szakkönyvekből a kémiai kötésre vonatkozó definíciókat összegyűjteni, kiderült, hogy – bár egészen furcsa, „körmönfont”, bonyolult megfogalmazásokat is találtunk – mégsem fér bele egyikbe sem a kémiai kötések teljes gazdagsága; bármelyiket fogadjuk el, kizárunk vele egy sereg érdekes kapcsolatot az atomok között (márpedig hiába zárjuk ki ezeket, valójában léteznek, hatásukat érzékeljük).

Nagyon megragadott, amit Tuomo Lahdelma professzor úr ma elmondott, hogy Finnországban az UKAN rövidítést mindenki érti, ha hallja, tudja, miről van szó, de amikor a rövidítést feloldják, kifejtik, akkor már nem ugyanazt jelenti, és csak egy társaság nevééről van szó, nem pedig egy olyan tevékenységi körről, amely Finnországban a hungarológiával analóg tevékenységeket fog át.

Ha mégis valamiféle hungarológiai definíciót akarunk megfogalmazni, akkor az legyen rövid, hogy legyen mit mögé gondolni, ne szűkítse le a tevékenységi kört, az „értelmezési tartományt”. Hiszen jelentős mértékben lehetne bővíteni a hungarológia témakörét. A magam részéről biztosan hozzátartozónak gondolnám a magyar műszaki élet nagy alakjainak „hihetetlen kalandjait”, a magyar Nobel-díjasok munkásságát, akár a nagy magyar matematikusok tevékenységét, akár a magyar zenepedagógia eredményeit. Szóval, sok mindent beleértenék a hungarológia fogalmkörébe (nem a definíciójába). Elkezdenék egy listát készíteni, a listát bővíteném, megint bővíteném, azután hozzárendelném a lehetséges idetartozó tevékenységeket. Majd mérnöki alapállásomnál fogva következő lépésként végiggondolnám, hogy a lehetséges feladatok elvégzéséhez milyen anyagi erőforrások állnak rendelkezésünkre, milyen szakembergárdát tudunk kiállítani (más országokban végzendő feladatokhoz olyan szakembereket kell választani, akik megfelelő szinten tudják képviselni az országot; ugyanakkor eddigi minisztériumi tevékenységem során azt tapasztaltam, hogy például egyes országokba most sem tudunk alkalmas lektorokat felkutatni, pályáztatni). Azt is át kell tekinteni, hogy milyen fogadókészség érzékelhető az illető országok részéről, milyen szervezési kapacitásaink vannak itthon. Ezek együttesen határozzák meg, hogy adott pillanatban milyen feladatokat tudunk vállalni (átgondolt prioritási sorrendet figyelembe véve).

A vitában elhangzott hozzászólásokban másfajta hozzáállást is tapasztaltam, nevezetesen egyfajta szűkítési szándékot a hungarológia fogalmkörével, feladataival kapcsolatban. Óva intenék szűkítő értelmű behatárolást jelentő definíció kialakításától, például attól, hogy a hunga-

rológiát a magyar, mind idegen nyelv oktatására szűkítsük le. Angol és amerikai felsőoktatási intézményekben van angol, mint idegen nyelv oktatása, de senki sem gondolja komolyan, hogy ez megfelelne az anglisztika gyűjtőfogalomnak, amely nyilván sokkal szélesebb körű feladatokat foglal magába. Talán nem felesleges felhívni a figyelmet arra, hogy ha a lektorok kimennek külföldi munkahelyükre, otthonosan kell mozogniuk egy idegen nyelvi közegben, idegen kultúrában, és nem biztos, hogy a magyar, mint idegen nyelv-képzésben való részvétel készíti fel őket legjobban erre a feladatra.

A felszólalások hallgatása közben „járt az agyam”, próbáltam tanulságokat leszűrni, és arra a meggyőződésre jutottam, hogy a hungarológia tényleg sokkal szélesebb körű „társaságnak” jelent feladatokat, mint amiben eddig én is gondolkoztam. Teljesen széles körű értelmezésben minden magyar embernek kötelessége és felelőssége, hogy tevékenysége közben hozzájáruljon a hungarológia feladatkörének ellátáshoz, valamint hozzátegyen, ha keveset is, de azt a maga szintjén a lehető legjobban tegye; formálja a magyarságról külföldön (a külföldiekben) kialakuló magyarságképet.

Eszembe jutott például, hogy ha a hungarológiát úgy értelmezzük, mint magyarságtudományt külföldiek számára, akkor milyen komoly hungarológiai szerepkört tölthet be a magyar felsőoktatás, amelynek számos intézménye külföldi hallgatókat fogad részben magyar nyelvű képzésben, de emellett egyre szaporodó létszámban idegen nyelvű képzésben is. Csak a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen (BME) évente mintegy 600 hallgató folytat angol nyelven mérnöki tanulmányokat. A frissen ideérkező hallgatók még tanulmányaik megkezdése előtt kapnak egy kis ízelítőt a hungarológiából (rövid ismertetést Magyarország történetéről, a magyar kultúráról, zenéről stb.) Tanulmányaik során vidéki városnéző utakat, kulturális programokat szerveznek nekik, rengeteg dolgot tudnak meg Magyarországról, és annak ellenére, hogy angolul tanulnak, óhatatlanul a magyar nyelv is ragad rájuk (több fiatal tudunk így elérni, mint a külföldön dolgozó lektorok). Az itt töltött évek során kialakul bennük egy magyarságkép, úgy is fogalmazhatnánk, hogy bekerülnek a hungarológia vonzáskörébe. A hungarológia feladatkörébe (a korábban említett listára) felkerülhetne, hogy segítsük a felsőoktatási intézményeket az idegen nyelvű képzésben részt vevő hallgatók magyarságképeinek kialakításában, gondolkozzunk a módszereken, de mindenképpen ragadjuk meg ezt a lehetőséget. Vannak nagyon fogékony hallgatók, érdemes velük foglalkozni, a magyar közegben élve gyorsan ha-

ladnak a magyar nyelv elsajátításában. Egyik ezzel kapcsolatos érdekes élményemről is szeretnék beszámolni. A tavaszi félévben a tanulmányaik második félévét töltő külföldi hallgatóknak tartok kémia előadásokat. Az egyik évben a magyar hallgatóknak szóló magyar nyelvű előadásokon rendszeresen megjelent az egyik külföldi hallgató. Amikor már többször észleltem jelenlétét, kíváncsiságból az angol nyelvű előadás szünetében megkérdeztem tőle, hogy mi célból jár be a magyar előadásokra. Mosolyogva azt válaszolta: ellenőrizni szeretném, hogy professzor úr ugyanazt mondja-e el a magyar hallgatóknak, mint nekünk. Ezek után már tovább érdeklődtem, hogy hogyan tudott engem ellenőrizni, mit értett meg az előadásokból. Válaszként megmutatta az előadásokon készített jegyzeteit, és meglepetéssel tapasztaltam, hogy magyarul jegyzetelt a magyar előadásokon. Ebben az esetben persze egy különleges képességű hallgatóról volt szó, de az biztos, hogy aki 4-6 évig Magyarországon folytat tanulmányokat, abban ismeretek halmozódnak fel (magyar nyelvi ismeretek és a magyarsággal kapcsolatos ismeretek is).

Másik gondolatként az vetődött fel bennem a hozzászólások hallgatása közben (szintén személyes élményekből fakadóan), hogy mindenki, aki külföldön hosszabb időt eltölt, hungarológiai feladatot is felvállal (ha nem is tudatosan). Ennek illusztrálására elmondom, hogy amikor vendégoktatóként Amerikában voltam, bővített értelmezésű hungarológiai küldetést teljesítettem (bár ennek én sem voltam akkor tudatában). Otttartózkodásom második hónapjában felkértek, hogy tartsak egy előadást az intézményben Magyarországról. Utólag visszagondolva, a megtartott előadás a hungarológia céljait szolgálta, sok mindent „elmeséltem” Magyarországról, és többek között még Babits és Weöres verseket is mondtam, és megpróbáltam elemezni. Volt vagy 300 hallgatója az előadásnak, akiket (úgy tűnik) megragadott valami az elmondottakból, és folytatásképpen hetente átlagosan két családhoz kaptam meghívást, további részletek iránt érdeklődtek, és mindenhol a magyarságról alkotott képet próbáltam formálni, ismereteiket bővíteni. Tudatosítani kell, hogy aki oktatóként, kutatóként kimegy külföldre, az hungarológiai küldetést is betölt, és ehhez valami segítséget is kell nyújtani. Nekem semmi anyagom nem volt Magyarországról. Amikor megkaptam a felkérést az előadásra, ijedten telefonáltam a feleségemnek, hogy nem tudna-e egy diasorozatot küldeni Magyarországról. Még a választott Babits verset sem tudtam pontosan (kívülről), kértem, hogy gyorsan küldjék meg postán (amiről beszélek, régen történt, amikor még nem volt sem fax, sem e-mail). Tudatos segítség, szervezésre lenne szükség.

Visszatérve a felsőoktatásra: komoly hatással van egy külföldi hallgatóra még az is, ha fél évig Magyarországon vesz részt részképzésben, annak a magyarságképe is egészen más lesz, mint ha nem lett volna itt. Rám is komoly hatást gyakorolt a Kansas City-ben eltöltött időszak. Még ma is, ha a CNN sporthíreiben látom, hogy Kansas City baseballcsapata győzött, valamiféle boldogságot érzek (annak ellenére, hogy a baseballt alapjában véve utálok, szabályait sem sikerült igazán megérteni). A külföldi hallgató Magyarországról hazatérve is biztosan híve és „szurkolója” lesz Magyarországnak.

Még valamire szeretném a figyelmet felhívni. Azt mondtam, és azt mondom, hogy nagyon sok embernek van feladata a hungarológia területén, és hiányolom azt, amiről ma nem sokat hallottam: nevezetesen az együttműködés fontosságának felismerését. Márpedig együtt kell működni, nem azt kell keresni, hogy milyen munkamegosztással dolgozzunk a hungarológia feladatkörében, és azután minden szereplő (ember, szervezet) függetlenül tevékenykedik tovább. Mert ha függetlenül cselekednek, nem tudnak egymásról (netán még vetélkednek is egymással), akkor nem erősítik egymás tevékenységét, hanem ellenkezőleg: kioltják egymás hatását. Ezt a tevékenységi kört nem úgy kell elképzelni, mint két, azonos vagy rokon területen működő magyar cég tevékenységét, ahol egészséges a konkurencia, mert így jobb, olcsóbb, exportképesebb terméket fog az egyik gyártani. Nem igazán jó olyan tanácsot adni, hogy működjenek össze, és így végül egy közepes minőségű terméket hozzanak közösen forgalomba. A hungarológiában csak az együttműködés lehet sikeres, ez vezet a tevékenységek hatásának megsokszorozódásához. Segítsük egymást, segítsük elő (ahogy tőlünk telik) az együttműködést.

Köszönöm a figyelmüket, elnézésüket kérem, hogy ennyi szakember előtt laikusként szubjektív indíttatású gondolataimat bátorkodtam elmondani.

A hungarológia mint az országekpalakítás eszköze

RÍZ ÁDÁM

Örömmel teszek eleget a felkérésnek, hogy a Nemzetközi Hungarológiai Központ által 2000 augusztus 22–23.-án rendezett konferencián elhangzottakhoz hozzászóljak, és egyben tolmácsoljam az általam irányított Határon Túli Magyarok Titkárságának a hungarológiával mint tevé-